

«Новий курс» Ф. Рузвельта та реалії сучасної України

Марченко В. Ю.

студент 1 курсу

Інституту підготовки кадрів для органів прокуратури

Національного юридичного університету

імені Ярослава Мудрого

Враховуючи складну економічну ситуацію, що склалася на даний момент в Україні, та високий градус соціальної напруженості логічним було б запровадження комплексу економічних та соціальних реформ. В історії існує чимало прикладів, які можна використати задля поліпшення економічної ситуації та життя людей у державі. На нашу думку, «Новий курс», що був запроваджений в США, є найбільш успішною програмою дій такого плану у світовій історії. Тепер розглянемо детальніше, що саме зробила влада США задля подолання кризи.

Франклін Делано Рузвельт, з 1928 р. перебуваючи на посаді губернатора штату Нью-Йорк, тоді найбільш населеного і найбагатшого штату Америки, здійснив програму державної допомоги бідним, що не мала аналогів. Ставши кандидатом демократів на вищу державну посаду країни, він підкреслював необхідність допомоги «забутій людині», маючи на увазі мільйони знедолених кризою, обіцяв американському народу «Новий курс», пов'язаний з використанням нетрадиційних методів боротьби з кризою (1929-1933 рр.). Рузвельт не мав закінченої програми і вважав головною метою передвиборчої кампанії схилити на свій бік усіх невдоволених [4, с.395].

Рузвельт доводив, що криза, яка охопила штати, була викликана недоліками, притаманними американській економіці. В ході президентської кампанії 1932 р. він отримав переконливу перемогу. Крім того, демократи отримали абсолютну більшість місць в обох палатах американського Конгресу, що надало їм змогу проводити необхідні перетворення у державі. В січні 1933р. відбулося прийняття XX поправки до Конституції Сполучених Штатів [1, с.228-229]. Якщо раніше

новообраний президент починав виконувати свої обов'язки лише у березні наступного року, а конгресмени – тільки у грудні (тобто через 13 місяців), то тепер термін суттєво скоротився. Новообраний Конгрес розпочинав свою роботу 3 січня, а президент – з 20 січня. Інаугурація Ф. Рузвельта відбулася лише 4 березня 1933 р. Рузвельт запропонував для виходу з кризи комплекс реформ — «Новий курс».

У світовій історії «Новий курс» — це одна з найбільш відомих і ефективних реформ. Вже 9 березня було скликано спеціальну сесію Конгресу США і протягом 100 днів закладено основи політики «Нового курсу». Могутнім інструментом політики «Нового курсу» і разом з тим його наслідком було відновлення і розвиток системи державного регулювання ринкових відносин.

Першим кроком реформ були спроби оздоровлення банківської і фінансової систем [6, с.184].

У ніч на 4 березня банки Нью-Йорку і Чикаго - фінансових центрів США - припинили операції через нестачу готівки. Держава опинилася близькою до повного паралічу. Щоб мати час на підготовку своїх пропозицій і вгамувати пристрасті, Рузвельт закрити усі банки держави, а потім, отримавши від Конгресу необхідні повноваження, здійснив програму порятунку банківської системи, допомагаючи одним банкам і ліквідуючи інші [4, с.394].

У квітні 1933 р. було ухвалено закон, який забороняв експорт золота, а також указ, за яким громадяни країни були зобов'язані здати банкам наявні у них золоті запаси на суму більше 100 доларів. Приплив до країни золота знизив його ціну на внутрішньому ринку, що дозволило уряду США уже в січні 1934 р. провести девальвацію валюти країни на 41 %.

«Законом про золотий резерв» (1934) встановлювалась нова ціна на золото (на рівні 35 дол. за 1 тройську унцію), яка діяла до 1971 р. Одночасно весь золотий запас вилучався із федеральних резервних банків і передавався до Федерального казначейства. Банкам взамін видавалися золоті сертифікати, які прирівнювались до золота і забезпечували банківський резерв. Тим самим було попереджено масове банкрутство у кредитній сфері, зменшилася заборгованість монополій уряду, зросли експортні можливості США.

Відповідно до «Надзвичайного закону про банки» одночасно було проведено ліцензування їхньої діяльності. Для зменшення державного дефіциту і поліпшення фінансового становища країни президент порадив різко знизити заробітну платню федеральним службовцям, членам Конгресу і пенсії ветеранам війни. Незважаючи на сильний опір Сенату, закон було прийнято уже 20 березня 1933 р. Наприкінці 1933 р. був відмінений «сухий закон» і введено значний податок (акциз) на продаж спиртних напоїв, що став новим значним джерелом доходів бюджету.

Реформи Рузвельта виходили далеко за рамки існуючих до нього законів. Вони повинні були стати реакцією на дві нагальні потреби: по-

перше, реорганізація капіталізму таким чином, щоб це сприяло подоланню кризи і стабілізації системи, і, по-друге, стримування протестів в перші роки адміністрації Ф. Д. Рузвельта, а саме: організованих рухів орендарів і безробітних, рухів самодопомоги, загальних страйків в декількох містах [3, с.299].

Стабілізація банківської і фінансової систем створила передумови для відновлення виробництва. Але цих заходів було явно недостатньо. Тому 16 червня 1933 р. було прийнято Закон про відновлення національної промисловості (НІРА — національні інтереси розвитку Америки), який по суті вводив систему державного регулювання промислового сектору. Для його реалізації було створено Адміністрацію національної відбудови, до складу якої увійшли представники фінансової олігархії, торгової палати, «Дженерал моторз», представники від групи Моргана та інших концернів, а також економісти, діячі Американської федерації праці. Одночасно галузеві асоціації підприємців (всього 17 асоціацій) відповідно до першого розділу закону розробили і прийняли «Кодекси чесної конкуренції». За ними для підприємств однієї галузі суворо регламентувались обсяги виробництва (застосування однотипних технологічних процесів), межа заробітної плати, тривалість робочого тижня, визначалися ринок збуту товарів, ціна на продукцію тощо. Кодекси забороняли застосування дитячої праці [6, с.184-185]. Вони опрацьовувалися не урядом, а самими підприємцями. Однак, як тільки кодекси скріплювалися підписом президента США, вони набували щодо певної галузі промисловості силу закону. До середини 1934 року було введено в дію не менше 500 «кодексів чесної конкуренції».

Не менш важливою була антикризова аграрна політика Ф. Рузвельта, яка здійснювалася на підставі Закону про регулювання сільського господарства. Конгрес США ухвалив його весною 1933 р. напередодні оголошеного фермерами загального страйку. Для подолання кризи перевиробництва було створено систему заохочення у вигляді премій і компенсацій тим фермерам, які скорочували виробництво у своїх господарствах. Завдяки позикам багато фермерських господарств змогли вижити і продовжили працювати. Однак близько 10 % всіх ферм (600 тис.) у цей період розорились і були продані [6, с.185-187].

У березні 1933р. був прийнятий закон про допомогу безробітним, у зв'язку з чим була створена Федеральна адміністрація з надання надзвичайної допомоги - FERA (Federal Emergency Relief Administration). Півмільярда доларів були асигновані штатам для ліквідації загрози голоду. Роздача грошей полегшувала становище бідняків, але не вирішувала проблеми зайнятості.

У 1935 р. був прийнятий національний акт про трудові відносини (закон Вагнера) [2, 529-532]. Він остаточно закріпив право робітників на організацію профспілок, проведення страйків, створив також систему державного регулювання трудових відносин [5, с.38-39].

Одним із наслідків закону Вагнера стало об'єднання усіх робітничих організацій в Робочий альянс Америки (1936р.), а також створення Ліги об'єднаних фермерів і Спілки пайовиків [6, с.188].

14 серпня 1935 р. набрав чинності «Закон про соціальне забезпечення», за яким вводилося соціальне страхування від безробіття, старості та низки інших випадків.

Зрушення вліво у політиці «Нового курсу» зробило більш жорсткою політичну боротьбу. Вибори 1936 р. мали історичне значення: вони зробили реформи «Нового курсу» незворотними.

У 1937 р. Ф. Рузвельт сконцентрував зусилля адміністрації на реформі Верховного суду.

Його члени, що призначалися довічно президентом, стали головною опорою консервативних сил. Використовуючи право Верховного суду трактувати конституцію, вони оголосили 11 законів «Нового курсу» такими, що не відповідають їй. Побоюючись, що така ж доля може спіткати і закони, прийняті в 1935 р., Рузвельт запропонував оновити склад Верховного суду за рахунок призначення додаткових членів після досягнення судьями 70-річного віку.

Багато членів парламенту вирішили, що пропозиція зробити судову владу більш залежною від виконавчої влади, в особі президента, порушує основний принцип державного устрою США - розподіл влад. Їх не зупинило при цьому навіть те, що, голосуючи проти президента, вони діяли проти лідера своєї партії, адже абсолютна більшість в обох палатах була у демократів. Рузвельт заспокоював себе, якимось сказавши, що програвши бій, він виграв війну: Верховний суд у 1937 р. визнав конституційними і закон про соціальне забезпечення, і закон Вагнера.

Після тривалих роздумів Рузвельт в 1938 р. запропонував конгресу нові реформи. Серед них - закон про справедливі умови праці, що дав федеральному урядові право встановлювати мінімальну погодинну ставку заробітної плати і максимальну тривалість робочого тижня. Закон остаточно заборонив дитячу працю. Замість оголошеного Верховним судом у 1936 р. неконституційним закону про регулювання сільського господарства був прийнятий інший. Метою державного регулювання сільського господарства тепер стала боротьба за збереження родючості ґрунту. Для цього фермерам виплачувалися премії за скорочення посівних площ або за введення сівозмін, які щадять землю.

З 1939 р. Ф. Рузвельт відмовляється від подальших реформ. Проте він провів у життя більше реформ, ніж обіцяв під час передвиборної кампанії. Аж до вступу США у Другу світову війну його адміністрація прагнула закріпити вже здійснені реформи «нового курсу».

Отже, в цілому комплекс заходів, здійснений Ф. Рузвельтом задля порятунку США, був успішним. Звичайно, регулювання аграрного сектору в різних країнах має свої особливості, тому аграрна реформа типу «Нового курсу» не може бути зроблена в Україні. Але закони по оздоровленню

промисловості і особливо банківської та фінансової систем могли б бути впроваджені з метою подолання економічної кризи, яка на даний момент існує в державі.

Список використаної літератури

1. Бойченко Г. Г., Конституция Соединенных Штатов Америки. Толкование и применение в эпоху империализма, Изд-во ИМО, М: 1959.-242 с.
2. Гафурова Б.Г., Зубока Л.И. 'Хрестоматия по Новейшей истории в трёх томах. Том 1 (1917-1939 документы и материалы)' - Москва: Издательство социально-экономической литературы, 1960.-928 с.
3. Зинн Г. «Американская империя. С 1492 года до наших дней», ООО «Издательство Алгоритм», 2014.-523 с.
4. Иванян Э.А. История США: Пособие для вузов. - М.: Дрофа, 2004.-576 с.
5. Сафонов В. Н. Становление и развитие социально-экономических прав граждан в США: диссертация доктора юридических наук [Место защиты: Московский государственный университет].- Москва, 2008.- 352 с.
6. Юхименко П.І. “Економічна історія” Навчальний посібник / К.: Вікар, 2004.- 341 с.

Науковий керівник: Криворучко О. В., канд. юрид. наук, доцент кафедри історії держави і права.